

Poročamo

Uredniški svet
uredniški odbor ter
glav. in odgovorni urednik Sodobnosti

Poročilo Republiški konferenci SZDL Slovenije

Odprtost revije, ki je uspela ohraniti zaupanje avtorjev različnih izraznih usmeritev in, ko gre za publicistiko in kritiko, tudi različnih pogledov in interesov, ter iz tega izhajajoča *naravnost k sintezi* sedanjega literarnega in kulturnega trenutka na Slovenskem sta tisti dve temeljni premisi, ki se je nanju tudi v zadnjih dveh letih opiralo delo uredniškega sveta, uredniškega odbora ter glavnega in odgovornega urednika.

Čas, ki ga zajema to poročilo, se bo v prihodnje najbrž pokazal kot eden najbolj občutljivih v povojni slovenski kulturi: poostrena gospodarska stabilizacija je opazno destabilizirala občutek socialne varnosti pri vseh, ki v celoti ali delno živijo ne samo od svobodne menjave dela v kulturi, ampak od dela sploh, saj se prostor zanj že opazno oži, s tem pa se tudi zmanjšuje možnost za ustrezno ustvarjalčevo (pisateljevo, igralčevo, likovnikovo, glasbenikovo itd.) navzočnost v družbi, pri čemer gre pod »ustrezno« razumeti najprej samo pogostnost pojavljanja avtorjevega dela v javnosti, nato pa še njegovo vrednotenje in nagrajevanje. Ena od posledic tako omanjanega občutka socialne varnosti je porast kritičnosti pisanja, zlasti v tistih legah, ko gre za sam status kulture v družbi, pa tudi v narodni zavesti. Kritičnost je sama po sebi sicer razveseljiv pojav, morala pa bi nas skrbeti, ker se napaja iz totalne resignacije, iz občutka odrinjenosti kulture, iz tistega iracionalnega občutka, da si proti svoji volji in ne glede na obseg in vrednost dela, ki ga opravljaš, »zunaj« nečesa, kar je za življenje in prihodnost naroda in družbe pomembno, pa tudi, v primeru literature, temeljna pisateljska dolžnost. Precej takšnega občutljivega nemira v kritični misli, razmišljanjih in ustvarjalnem navdihu je mogoče prebirati tudi v *Sodobnosti*, v zadnjem letu, dveh v večjem obsegu in z večjo ostrino kot v prejšnjem obdobju. To posebnost navajamo zato, ker menimo, da gre tovrstno pisanje razumeti predvsem kot poskus, kako kar najbolj zanesljivo in odgovorno, intelektualno in etično obvladati čas, ki ga živimo in moramo v njem pojasnjevati sebi in zgodovini marsikatero nedorečenost iz preteklosti, ki pa nas trdovratno spremlja tudi zato, ker so danes večje možnosti kot kadarkoli doslej, da se ji ustrezno približamo in kritično prodremo vanjo. Kolikor se na tem mestu lahko opremo na odmeve bralcev, moramo zapisati, da so takšni kritičnosti spodbudno naklonjeni, kar v uredništvu ocenjujemo tudi kot posredno podporo našemu delu.

Tako so v zadnjem času med najbolj odmevnimi objavami prav »Inter-vjuji *Sodobnosti*«, v katerih se posamezne osebnosti, tudi sicer redni sodelavci revije, izpovedujejo kar najbolj celovito in kritično in se prek razlage svojega dela dotikajo tudi tem, ki so izrazito politične, družbene, ekonomske, pa vendar take, da so del vsakdanjega življenja vsakogar izmed nas. Tudi druga publicistika je vse manj samo informativna, vse manj zagledana samo v svojo raziskovalno vlogo, temveč obravnavane teme vse bolj tudi druž-

beno, moralno-politično problematizira. Po tej poti se literarna misel in beseda, pojmovani v najširšem smislu, vse bolj prežemata z družbeno mislijo našega časa in prostora, pri čemer je prav tako pomembna tudi obratna pot: tako zastavljena kritičnost odpira tudi v kulturi nove prostore za družbeno problematiko, zlasti za temeljne postavke naše družbene in nacionalne eksistence.

In ker sta za Sodobnost značilni, kot smo že omenili, odprtost in iz nje izvirajoča naravnost k sintezi, velja tudi za kritiško in kritično misel v reviji, da je osebnostno odgovorna, da je izraz osebnosti, ki jo izreka, zato tudi ne zasleduje kakih posebnih interesov ali ambicij, ni skupinsko ali generacijsko vodena, torej v nikogaršnji lasti in tudi ne v službi nikogar. Uredništvo z zadovoljstvom ugotavlja, da jo takšno vidi tudi beroče občinstvo.

V slovenskem revialnem življenju so od nekdaj bila in so tudi danes naravna in plodna zbiranja avtorjev po afiniteti; to velja tudi za Sodobnost, čeprav, po mnenju nekaterih, bi kazalo ponuditi ostrejši profil in uveljaviti večjo »strnjenost« njenih avtorjev, več naj bi bilo usklajevanja stališč, zlasti v okviru kritike, kar pa pomeni tudi zoževanje izbora sodelujočih in možnosti osebne kritičnosti, ki je, prav zaradi osebnosti, ki jo izpovedujejo, včasih tudi paradokсна, vendar samo, dokler jo gledamo z vidika njene praktične učinkovitosti, kot orožje proti drugače mislečim in drugače pisočim, toda dragocena, če nanjo gledamo v njeni komplementarnosti, v njenem individualno odgovornem izrekanju o celovitosti naše družbe, kulture in umetnosti. Težko je predvideti pota, ki jih bo ubrala ali jih bo morala ubirati Sodobnost v prihodnje, kajti to bo v določenem obsegu odvisno tudi od kulturno-političnega konteksta slovenske revialistike sploh, znotraj katere ni zmeraj in v celoti možna docela svobodna izbira svoje — »specifične vloge«, dosledna zvestoba sebi. Uredništvo Sodobnosti se seveda ne boji radikalnejše polarizacije, ostrejšega profila uredniške politike, vendar so doseданje izkušnje v tej smeri vse prej kot spodbudne: deklarirane polarizacije in kar je še podobnih načelnih in praktičnih ostrin se že kar po pravilu sprevačajo v nekritično negacijo ali ignoriranje vsega, kar je »zunaj«, in v prav tako nekritično povzdigovanje vsega, kar je »znotraj« nečesa: generacije, skupinskega interesa, umetniškega izraza, načina mišljenja, videnja sebe in svojih v kar najuspešnejši razporeditvi moči, kar je skoraj naravna biološka reakcija zlasti takrat, ko prevladuje občutek, da se prostor oži in da je vse več tistih, ki hočejo stopiti vanj. Mnogi so mnenja, da je za sedanji trenutek prav to značilno. Preprosto povedano: uredništvo Sodobnosti zavrača skušnjavo, da bi svojo možnost razglašalo za edino vrednost. Afirmacije svojih sodelavcev ne skuša uveljaviti »per negationem«, torej z zanikanjem tistih, ki se ne pojavljajo na njenih straneh in so mnenja, da bodo svoj talent plodneje investirali v drugačnem umetniškem in morda tudi v drugačnem idejnem kontekstu, torej v drugi ali v drugih revijah. Pri Sodobnosti smo prepričani, da je v kulturi in umetnosti najpomembnejši pluralizem osebnosti, ki druga drugo ne utesnjujejo, ne ovirajo, predvsem pa osebnosti, ki druga drugo ne onemogočajo, čeprav včasih imajo za to možnost in moč.

To je naše, kot rečeno, sedanje stališče, naš sedanji uredniški koncept, ki ga je vsa ta leta bilo mogoče uresničevati in je, kot kaže, vse bolj privlačen za številne avtorje vseh generacij in umetniških usmeritev: je demokratičen, ker je odprt, in smiseln, ker vodi k sintezi, vendar: bosta slovenska družba in kultura tudi jutri mnenja, da je to potrebno in smiselno?

Toda to je že pot v razmišljanje, ki uhaja iz okvirov poročila, ki mora ostati stvarno in preverljivo. Zato samo nekaj dejstev: kot novost, ki je v tem obdobju postala že utrjena praksa, gre v tem poročilu omeniti že ustaljeno izmenjavo s tujimi revijami, torej za hkratno (z dopustnimi kratkimi časovnimi odmiki) objavo preglednih izborov ali posameznih avtorjev, pri čemer gre za možnosti prav reprezentativnih predstavitev slovenske sodobne literature, ki utegnejo biti nacionalnega pomena. To lahko rečemo za lansko izmenjavo s Poljaki in Romuni, letos je nekaj podobnega v programu z Madžari. Prav tako smo kot stalno rubriko uvedli pregled pisanja jugoslovanskih revij, kar je med našimi bralci, zlasti po knjižnicah, naletelo na zelo ugoden odmev. Novost, s katero se šele srečujemo, je odpiranje tako imenovanih »tem leta«, torej možnost razpravljanja skozi vse leto o temi, ki je kakorkoli pomembna za našo kulturo, umetnost ali razprave o družbi. Po posvetu s številnimi strokovnjaki in poznavalci smo se tokrat odločili za izrazito umetnostno temo, ki pa, tako pričakujemo, ne bo ostala brez družbenih razsežnosti, gre za vprašanje *postmodernizma* pri nas in v svetu na najrazličnejših področjih: v literaturi, likovni umetnosti, glasbi, gledališču, arhitekturi, urbanizmu. Kot izraz zaupanja v revijo in v njen koncept ocenjuje uredništvo utrjevanje kroga sodelavcev iz tujine in drugih republik, ki se oglašajo redno, odgovorno in s svojimi prispevki pomagajo razmikati naša kulturna, estetska in spoznavna obzorja.

Na dveh letošnjih skupnih sejah uredniškega sveta in uredniškega odbora (25. 1. in 30. 3.) smo razpravljali tako o dosedanjih prizadevanjih revije kot tudi o nekaterih zadevah, ki bi jim kazalo dajati v prihodnje še poseben poudarek. Na zadnji seji sta obe telesi, svet in odbor, v celoti sprejela priloženo poročilo in ga dopolnila z razpravo, iz katere navajamo njene temeljne poudarke:

1. ne samo volja uredništva, tudi slovenske kulturne razmere so takšne, da je smiselno in potrebno vztrajati pri dosedanjem uredniškem konceptu: pri odprtosti revije, kompatibilnosti različnih izrazov in praktičnih pogledov njenih sodelavcev, dokler so resnično problemski in osebno odgovorni, ker takšna pot pomembno razširja mišljenjski prostor tako slovenske kulture kot družbe,

2. prav je, da se revija veže na napredno izkušnjo svojih predhodnic vse tja do predvojne Sodobnosti in Ljubljanskega zvona, čeprav se je v tem času marsikaj spremenilo, med drugim tudi sama kulturno družbena vloga literarnih revij,

3. uredništvo in uredniški svet menita, da bi morala Sodobnost še bolj povezovati umetniško in kulturno problematiko z družbenimi vprašanji našega časa.

4. več poudarka in skrbi naj bi namenili moralnemu dogajanju v naši družbi, ki postaja vse pomembnejše tudi v našem ekonomskem, političnem in družbenem razvoju,

5. ker je revija tudi v zavesti širše javnosti znana po odgovornem obravnavanju izbranih tem, je bilo izraženo mnenje, da bi kazalo več pozornosti posvetiti tudi tako imenovanim občutljivejšim temam, ki se v javni polemiki rade sprevržejo v medsebojno obračunavanje svojih udeležencev, a bi jih bilo mogoče v Sodobnosti obdržati v okviru dejanske problemskosti,

6. več pozornosti naj bi posvetili tudi temu, čemur danes pravimo institucionalna kriza (najbolj razvidna v gledališču), torej neki že skoraj

množični deformaciji mišljenja, ko se v svoji nemoči (ekonomski, konceptualni, upravljalški), da bi uspešno vodili kulturne institucije, vse bolj predajamo razpoloženju o njihovem izničenju,

7. vprašanje avtoritete v javnih zadevah kulture je že postalo akuten problem mnogih naših prizadevanj, ki se izgublajo v sicer vse glasnejših, a ne dovolj plodnih polemikah in pamfletizmu (vprašanje jezika, na primer),

8. več prostora naj bi v reviji našla tudi druga področja, ki smo jih doslej obravnavali večinoma naključno in največkrat le v komparativni povezavi z literaturo (arhitektura, urbanizem, glasba, film, televizija itd.),

9. kazalo bi tudi bolj problematizirati navzočnost tujih avtorjev v reviji, v večji meri kot doslej izbirati tekste, ki naj bi kot strokovna informacija, pa tudi s svojo mišljenjsko profiliranostjo pomagali premagovati naš duhovni in kulturni provincializem, ali vsaj nenehno nevarnost pred njim v našem družbenem in kulturnem prostoru.

Zavedamo se, da je tako razširjena in obogatena »temeljna vsebinska zasnova« revije, gledana s praktičnega vidika, precej ambiciozen in v celoti težko uresničljiv načrt, hkrati pa vendar tako privlačen in najtesneje povezan z dosedanjo usmeritvijo Sodobnosti, da ga lahko imamo za del realnega programa, ki ga bomo poskušali v optimalnem obsegu uresničevati.

In morda še beseda o urednikovanju in upravljanju pri reviji:

v odnosih med uredniškim svetom in uredniškim odborom ni bilo doslej nobenih razhajanj konceptualne ali praktične narave, torej nobene potrebe po usklajevanju stališč. Zaradi tega se svet in uredništvo shajata največkrat kar na skupnih sejah, ki so posvečene predvsem praktičnemu urejevanju in uredniškim pobudam. Precej dinamike v razprave o položaju in možnostih revije je pomenila tudi opazna razširitev tako uredniškega sveta kot uredniškega odbora: v uredniški svet je bilo delegiranih kar šest novih tovarišev (zdaj so v njem delegacija RK SZDL, delegati šestih osrednjih slovenskih umetniških društev, ZSMS in delegacija ur. odbora), uredniški odbor pa je bil izpopolnjen s štirimi novimi člani, Andrejem Hiengom, Markom Juvanom, Vladimirom Kovačičem in Bojanom Štihom. Žal smo v tem času izgubili svojega dolgoletnega člana, dramatika in publicista Primoža Kozaka, enega najveljavnejših slovenskih pisateljskih peres pojvnega obdobja.

Krog sodelavcev, ki je bil zmerom širok, se je v zadnjem času še znatno razširil: v lanskem letniku se je oglasilo okrog 175 avtorjev, od tega približno 40 iz tujine in drugih republik, med preostalimi 135. imeni pa je bilo kar 32 takih, ki so se v Sodobnosti prvič oglasili, in to domala na vseh področjih: v poeziji, v prozi, v publicistiki, s prevodi. Prav ta podatek najbrž najbolj zgovorno priča o odprtosti revije, ki je ena temeljnih usmeritev Sodobnosti in s katero tudi začinjamo pričujoče poročilo RK SZDL.

Po pooblastilu ured. sveta in odbora
glavni in odgovorni urednik
Ciril Zlobec

Ljubljana, 5. 4. 1982

P. S. Svet za kulturo RK SZDL Slovenije je na svoji 26. seji, 28. aprila letos, razpravljal o pričujočem poročilu in ga soglasno sprejel, hkrati pa izrazil ured. svetu in uredniškemu ter glavnemu in odgovornemu uredniku vso podporo tudi v naslednjem dvoletnem mandatnem obdobju.